

manci Balázs dilemmájának megoldását, hanem a róla való együttgondolkodásra készíti az olvasót, hasonlóképp az egyenrangú felnőttként kezelt olvasóra bizza az ítékezést egyfelől a képmutató, erőszakos, az egyház intézményét és hierarchiáját valóban tüzzel és vassal védelmező inkvizitorok, másfelől a nép érdekeit is magában foglaló huszita tanokat hirdető papok és világi eretnekek perében is. Maga a mozgalom bukásának pusztja ténye és résztvevőinek keserű sorsa viszont sokkal beszédesebben bizonyítja a középkori egyház népellenességét s a vallás felhasználhatóságát a népellenes hatalom céljaira, mint tehetné azt a legékezősőbb írói kommentár vagy ideológiai szónoklat. S a regényíró Burány Nándor legjelentősebb előrelépése — mind a korábbi társadalmi regényeihez, mind a *Hadjárat* című történelmi regényéhez képest — épp abban az eljárásban mutatkozik meg, hogy mondanivalója és üzenete továbbítását az olvasóhoz teljes egészében a tudatosan megválasztott és regénnyé szervezett történelmi anyagra bízta, az elmélkedő-ideologizáló író pedig bátran húzódott vissza az ábrázoló író-mögé.

JUHÁSZ GÉZA

## A TEREMTŐ, ÚJ VILÁG FELÉ

*El nem taposható csillagok.* Forradalmi költészetünk 1937—1977.

Válogatta és az utószót írta: Ács Károly.

Forum, Újvidék, 1977.

Múltunk és jelenünk képe, milliók lázadása, élni akarása és teremtő, új világba vetett hite, az emberrel, ember által alakuló történelem és forradalom vetítődik elénk azokból a versekből, amelyek Ács Károly válogatásában forradalmi költészetünk 1937-től 1977-ig felölelt szakaszának első szerény antológiáját képezik. Szerény, bár mindenképpen értékes antológiáját, mert ha a százegy oldalas füzetszerű könyvecskébe mindössze 50 vers került, az alkalmi kötetben helyt kapott huszonnégy költő s a kivégzése előtt megszólaló, dalolni kezdő Ismeretlen is hiteles indulattal és felrázó, mozgósító erővel szól hozzánk. Mint például Laták István is kötetnyitó versében, aki a cséplő-sztrájkolók testvéri örömétől és a tiszta szemek fényétől rézgedik meg, s attól, hogy „Ha lassan is, készül, készül e tájon, / Készül az örök virágos holnap”.

Azt, hogy hogyan készül és milyen megpróbáltatásokon, rothadásokon és erjedéseken át közelít ez a nagy változás, Gál László és Atlasz János, majd pedig Lórinç Péter és Zákány Antal egy-egy verse

fejezi ki leginkább. Hiszen mindannyian tudják, hogy az újért való következetes, megváltó harcban minduntalan résen kell lenniük, s mindvégig szálfagyenesen, „függőlegesen” kell járniuk, mert akár csak a felhőkarcoló és a villámhárító: „az akarat és a tett” is mindig függőleges.

Emberségre, emberi tartásra, töretlen forradalmiságra, történelmi tisztánlátásra nevelnek tehát ezek a versek, nem pedig romantikus álmodozásra. És éppen ez a jó bennük, a kemény szókimondás, a harc után, forradalom után feltáruuló dolgos, új világra való buzdítás, a „száguldó, nagy harci énekek” helyett csak így:

„A fejed emeld föl legelébb!  
A hangod emeld föl legelébb!  
és ne felejtőd soha apád!  
Ha tiéd a föld s ahol a tiéd,  
ott van a hazád!”

(Gál László: Úrnál nagyobb ír)

Százados kínok, panaszok és tiszta indulatok hömpölyögnek ezekben a versekben, de a társadalmi

igazságtudat, a felkelt nép szabadságküzdelme és a más népek szabadságáért való aggodás, kiállás is ott van bennük, mint ahogy annak tudatosítása is, hogy a forradalom sohasem tekinthető végérvényesen befejezettnek. Nem tekinthető, mert az „ember eszméért” és az „eszme emberért” éppúgy küzdeni kell, mint azért, hogy — a kötetet összeállító Ács Károly szép verse szerint — a „csillagtalán csillagához... igaz ügy az igazához... forradalom — forrásához” minduntalan visszataláljon.

A forradalomnak és forradalmiságnak ebben a felmutatásában, megtalálásában, ezenkívül pedig emberségünk, testvériségünk és egységünk, nemzetköziségünk megőrzésében segít ez a kötet. És abban, hogy a fiatalabb vagy az éppen most felnövő nemzedék biztosan

tudja mindenkor, hogy hol, merre keresse a megmaradásához, boldogulásához oly fontos, oly nélkülözhetetlen legtisztább gyümölcsöt.

Szociális irodalom, forradalmi, elkötelezett költészet került tehát az *El nem taposható csillagokkal* a kezünkbe, de egyúttal jó irodalom is, mivel csak itt-ott van benne esztétikailag ki nem érlelt mondanivaló, nyersség, szólamszerűség. A kötetben olvasható legtöbb vers azt hirdeti, hogy a forradalom tűz, amelynek — a költőkkel és mázsás szavú munkásokkal együtt — mi, egymást elérni, egymást megérteni akaró emberek képezzük a paraszát.

Mi, akik hiszünk a virágzásban, a jelenben és a jövőben, s akik felett éppen ezért nem siethetnek s nem nézhetnek el többé az istenek sem közömbösen.

SZÜCS IMRE

## FEHÉREN IZZÓ VERSEK

ACS KAROLY: *Ének füstje, füst éneke*. Versek és versfordítások 1945—1975.

Forum, Újvidék, 1976.

A ritkán szólaló emberre szavainak megsejtett, sőt elvárt súlya rántja oda tekintetünket. Társaságban, magányunkat enyhítő beszélgetéseinkben ő az, aki visszatérít bennünket az emberség, az élet alapvető dolgaihoz, miután már elmondták magukét a hivalkodóak, a bőbeszédűek, a szó tornászai, a leplezetlenül érzelmesekek és titkoltan érzélgősek, az elvadultak és hevesek, a mimelten még ámulni tudók és a szenttelenül szemtelének, avagy a rím kovácsai, de nem ácsai; a mutatóvanyosok és mulatságosak, egyszóval a többiek.

Az ének füstje és a füst éneke sámant vagy tűzbe bámulót idéz; magányos valakit, szótlanul is beszédeset, elrévedezőt, mérlegelőt, hitetlenkedőt, keresőt, keservesen megszenvedőt, meg nem alkuvót, egyszóval — valakit, aki nem téveszthető össze a többivel, a csak

melegedőkkel vagy virrasztókkal; a tompított hangon okoskodókkal, a paraszat olykor csupán megpöccintő szemtanúkkal, jelenlévőkkel.

A tűz próbája a lélek próbája ebben a költészetben; de a szót, hogy lélek, nem szabad kimondani, mert megnevezetlenül létezik csak a versben és a költőben; megkopottatták, kisajátították és értékétől fosztották a mértéktelen használat; inkább vállalni kell a tudatos fogalmának behelyettesítőt, de semmit nem fedő látszatát — azt, hogy szavakkal kifejezhető az emberi lélek.

*A szó addig van, amíg tart.*

*A költészet: időtállóság, marandóság.*

*És mi maradt? Néhány vers, látszatra szilárd anyagú: kövület. De ha kézbe veszed: porlik, oszlik, voltaképp: alakul még mindig. Láthatatlan robbanások remegtetik.*